

Regionalna geografija Afrike

16.

The background of the slide features the flag of South Africa, which consists of a red triangle at the top, a white horizontal band, a green triangle at the bottom, and a large black and yellow chevron shape on the left side.

Južnoafrička Republika

Površina: 1 123 000 km²

Broj stanovnika: 53 mil. (2015.)

Gustoća naseljenosti: 48 st./km²

Glavni grad: Cape Town (administracija)
Pretoria (vlada), Bloemfontain (sudstvo).
BDP (*per capita*, PPP): 13 400 USD (2015.)

Prirodno-geografska osnova

Reljef

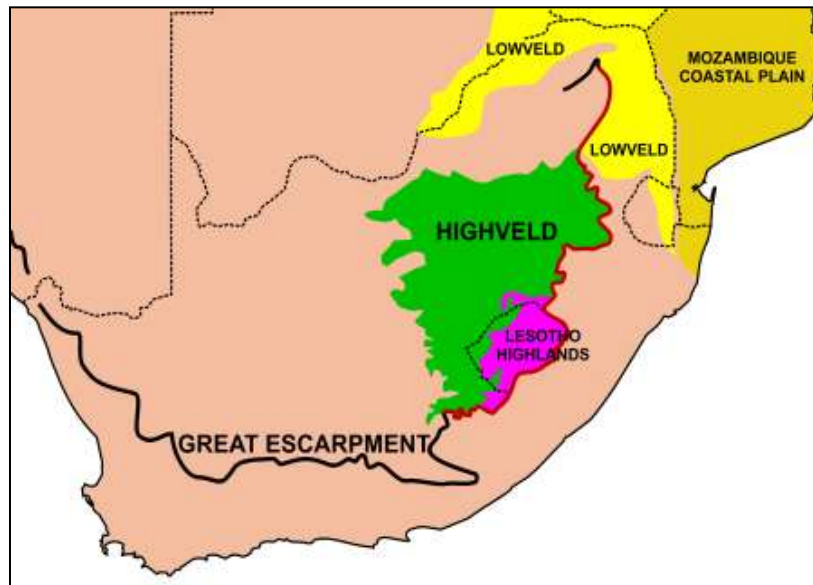
- Središnji dio zemlje obuhvaća južnoafričko visočje (1200 – 1800 m nadmorske visine). Završava na NE gorjem **Drakensberg** (3657 m). Visočje se naziva Veld i dijeli se na:

Visoki Veld – najveći dio visočja, na NE prelazi u Witwatersrand.

Niski Veld (*Bushveld*) – obuhvaća bazen rijeke Vaal i postupno se spušta prema dolini rijeke Limpopo.

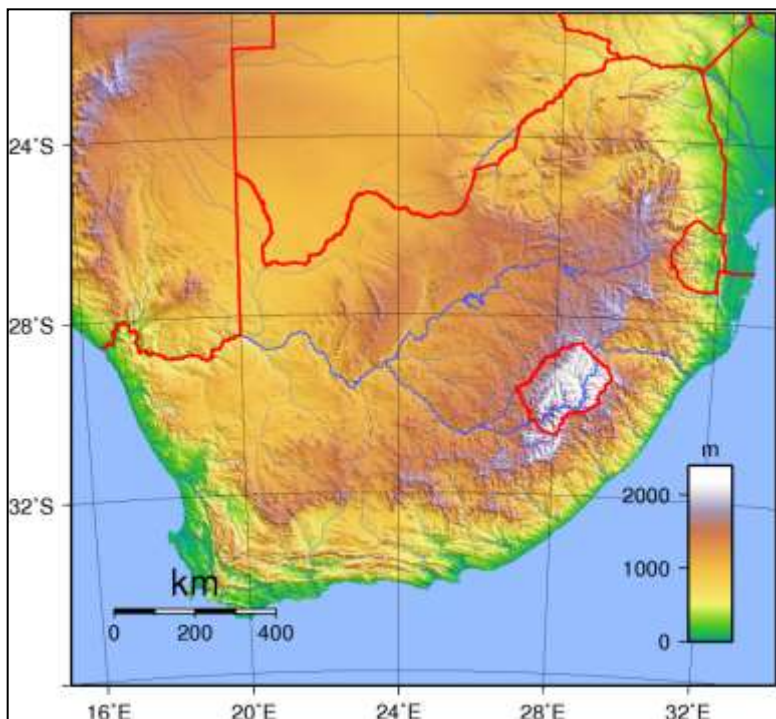

Izvor: <http://www.intercarto.com/EN/map-of-south-africa-physical-version-1445-506.html>

Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Veld>

- Obalna nizina široka je do 130 km. Obala je duga oko 3000 km i pretežito je strma, nerazvedena i nepristupačna s malim brojem pogodnih skloništa.
- Između obalne nizine i visočja prostiru se **Mali i Veliki Karoo**, stepeničasti ravnjaci međusobno odvojeni gorskim lancima.
- Južnoafričko visočje strmo se spušta prema obalnoj ravnici – **Veliki odsjek**.

Reljefna karta Južnoafričke Republike

Izvor: <http://www.lahistoriaconmapas.com/atlas/africa+map/physical-map-of-south-africa.htm>

Geološka građa

- Prastara podloga – graniti, gnajsi, najstariji metamorfiti s pokrivačem pretkambrijskih naslaga. Slojevi su poremećeni tektonikom i magnetskim intruzijama.
- Slojevi *karoo* sastoje se od perm-karbonskih glacijalnih konglomerata i bogati su ugljenom.

Klima

- Umjereni, suptropski i tropski pojas (različiti podtipovi C klima i A tip na krajnjem SI zemlje). Klimatska obilježja modificirana su utjecajem nadmorske visine i morskih struja.
- Količina oborina opada od istoka prema zapadu. Istočna obala vlažnija je zbog utjecaja tople **Mozambičke struje** i vlažnih vjetrova s Indijskog oceana, dok uz zapadnu obalu teče hladna **Benguelska struja**. U **Durbanu** godišnje padne 1140 mm kiše, u unutrašnjosti oko 700 do 800 mm, a oko Cape Towna oko 1000 mm godišnje zbog utjecaja zapadnih vjetrova. Sjeverno prema ušću rijeke Oranje količina padalina pada na 60 do 100 mm godišnje pa taj kraj ima polupustinjsku klimu.

Temperature

- Siječanj: Durban 24 °C, Johannesburg 19 °C (1670 m nadmorske visine), Cape Town 20 °C.
- Srpanj: Durban 17 °C, Johannesburg 9 °C, Cape Town 12 °C.

Vode

- **Oranje** – izvire u Lesotu, duga je oko 2000 km, velika su kolebanja vodostaja u toku godine. U donjem dijelu toka čini prirodnu granicu između JAR-a i Namibije.
- **Vaal** – pritoka Oranja, duga 1210 km. U Oranje utječe zapadno od Kimberlyja.
- **Limpopo** – duga 1750 km, u duljini od 640 km čini prirodnu granicu s Bocvanom i Zimbabveom

Sliv rijeke Oranje

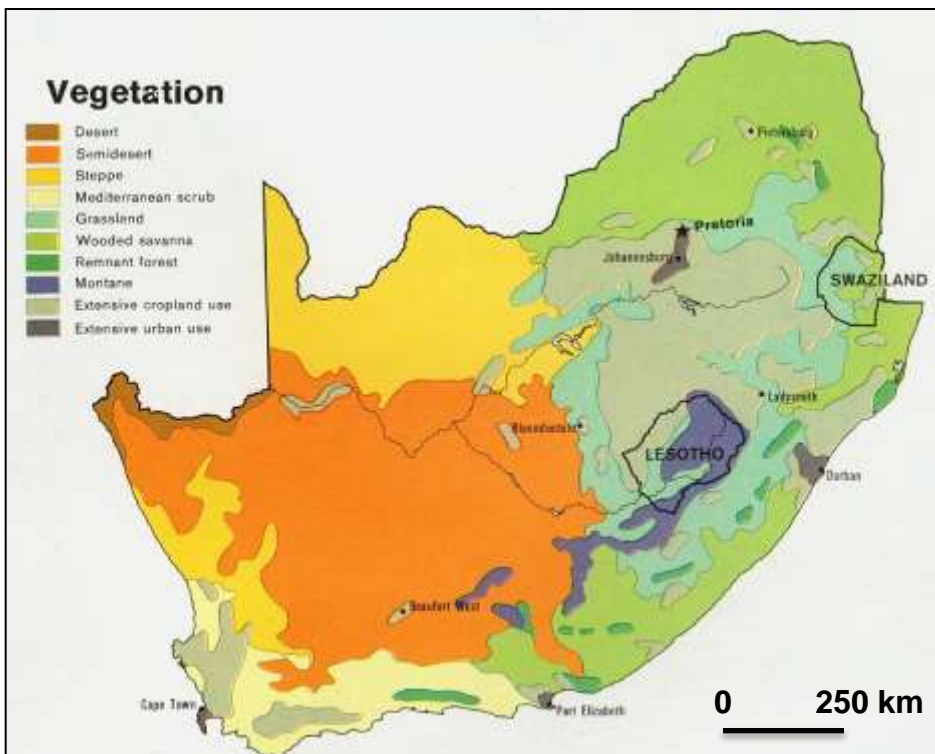
Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Orange_River

Vegetacija

- Šume obuhvaćaju tek oko 4 % teritorija, izdvojeni kompleksi na visočjima, u primorju subtropa i u umjerenom pojasu.
- Unutrašnje visočje pokrivaju uglavnom savane koje na zapadu prelaze u stepu i polupustinju (Kalahari).
- U krajevima s ljetnim kišama javljaju se travnjaci (Visoki Veld, istočni dio Capea i Natal)

Vegetacijski pokrov JAR

Izvor: https://www.lib.utexas.edu/maps/south_africa.html

Stanovništvo

- 80 % Crnci (**Zulu, Sotho, Xhosa, Tswana**).
- Bijelci 8,4 % (3/5 **Buri**, 2/5 **Englezi**), **Indijci** i ostali Azijci 2,5 %, miješani 8,9 % (miješano crnačko i bjelačko stanovništvo, tzv. **obojeni**; naseljavaju pretežito provinciju Cape).
- **Buri**: potomci nizozemskih doseljenika s izraženim njemačkim i francuskim (*hugenoti*) elementima (*boer*, niz. = seljak). Za Bure se koristi i naziv **Afrikaneri** (*Afrikaans*)
- Religijska struktura: 80 % kršćani (protestanti, katolici, metodisti, nizozemska reformistička crkva), tradicionalne vjere 10,5 %, hindusi 1,7 %, muslimani 1,5 %.
- Biološka struktura: prirodni prirast 1,7 %; natalitet 2,7 %; mortalitet 1 %. Smrtnost dojenčadi oko 3 %.
- Mlado stanovništvo 28 %; zrelo 66 %, staro 6 %.
- Očekivano trajanje života: muškarci 60 g.; žene 63 g.
- **Broj zaraženih HIV/AIDS-om: 5,7 milijuna ili 19 % odraslog stanovništva (pretežito crnačkog)!!!!**

- **11 službenih jezika** – u državnoj upravi koriste afrikaans i engleski.

Gradovi

- **Johannesburg** (s predgrađima oko 9,3 milijuna st.), najveći grad u subsaharskoj Africi, središte proizvodnje zlata na Witwatersrandu.
- **Cape Town** (oko 3,6 mil. st.), zakonodavno središte zemlje, prva stalna naseobina u JAR-u, osnovali ga 1652. nizozemski pomorci kao opskrbnu postaju na putu prema Indiji.
- **Pretoria** (oko 2 mil. st.), upravno središte zemlje, sjedište vlade i predsjednika.

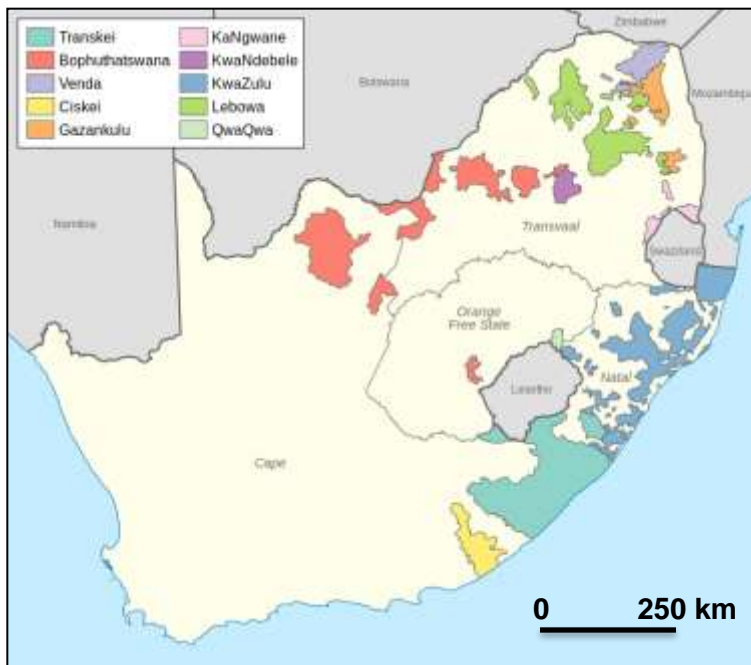
Predsjednička palača u Pretoriji

Izvor: <http://www.africaranking.com/most-beautiful-presidential-palaces-in-africa/2/>

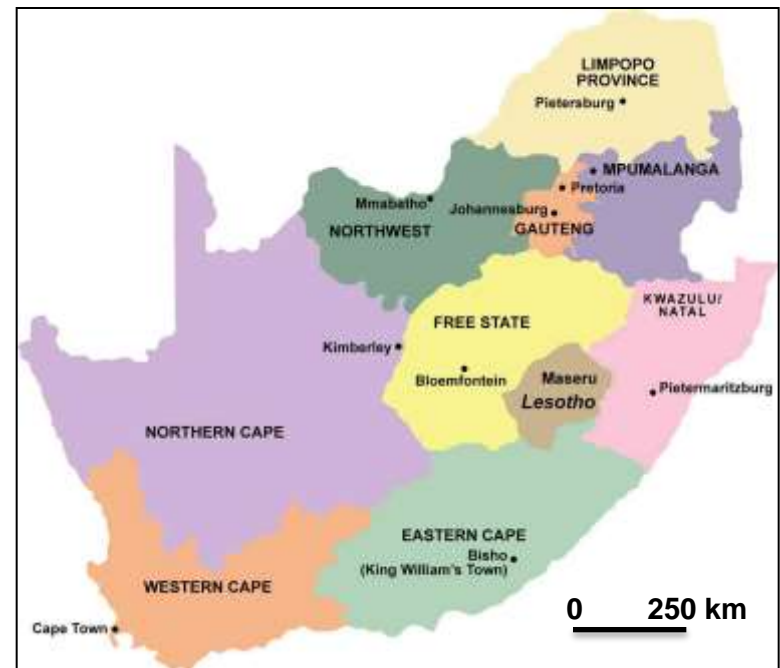
- **Durban** (oko 3 mil. st.), najveća afrička luka, osnovali su ga 1835. Britanci. Procvat mu počinje izgradnjom željeznice prema Witwatersrandu. Središte je provincije Natal.
- **Port Elizabeth** (oko 1,1 mil. st.), grad i luka na obali zaljeva Algoa. Godine 1873. povezan je željeznicom s rudnicima u Kimberleyju.
- **Bloemfontain** (256 000 st.) sudsko središte države (Vrhovni sud), glavni grad Slobodne Države.

- 70-ih godina 20. st. politikom *apartheida* predviđeno je stvaranje zasebnih crnačkih administrativnih jedinica (Bantustani): **Bophutatsvana, Transkei, Kwazulu, Ciskei, Venda** i dr.
- Administrativna podjela: 9 provincija – Istočni Cape, Slobodna država, Gauteng, KwaZulu-Natal, Limpopo, Mpumalanga, Sjeverni Cape, Sjeverozapad, Zapadni Cape.

Bantustani u JAR-u početkom 1990-ih
Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bantustan>

Administrativna podjela JAR-a
Izvor: <http://www.towns.bookingsouthafrica.com/>

Gospodarstvo

- Razvoj gospodarstva temelji se na bogatim prirodnim resursima.
- 18. u svijetu po valutnim zalihama.
- Gospodarski razvoj usporen nakon energetske krize 2007. Učestali nestanci električne energije zbog neadekvatne infrastrukture.
- Više od 1/4 stanovništva živi od socijalne pomoći.
- BDP (2015.): 724 mlrd. USD; 13 400 USD *per capita*.
- Godišnja stopa porasta BDP-a: 1,4 %
- Struktura BDP-a:
  - I. 2,4 %
  - II. 30,3 %
  - III. 67,3 %

- Radna snaga po sektorima:
  - I. 6 %
  - II. 18 %
  - III. 66 %
- Stopa nezaposlenosti: 26 %
- **Stanovništvo ispod granice siromaštva: 36 %**
- Nerazmjer u bogatstvu bjelačkog i crnačkog stanovništva. Bjelačko kućanstvo ima prosječno **12 puta veće** prihode od crnačkog kućanstva.
- Obradivo je oko 11 % površine, pašnjaci i livade obuhvaćaju 65 %, a ostalo su šume te neobrađeno i neplodno tlo.
- *Poljodjelstvo*: navodnjava se oko 10 % obradivih površina. Uzgaja se šećerna repa (22 mil. t), pšenica (2 mil. t), kukuruz (7-8 mil. t), sirak, zob, ječam i oko 1 milijun t krumpira.
- Važan je i uzgoj vinove loze (oko milijun tona grožđa) i proizvodnja vina.

- *Stočarstvo*: veći gospodarski značaj od poljodjelstva; povoljni prirodni uvjeti.
- Ovčarstvo je najznačajnija grana stočarstva; uzgaja se oko 30 milijuna ovaca. Uz ovčarstvo značajan je uzgoj goveda (oko 13 mil. komada), 6 mil. koza (1 milijun *angora* koza) te 1,5 milijuna svinja.

Ovca autohtone pasmine *dorper*

Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Dorper>

Koza pasmine *angora*

Izvor: <http://www.mohair.co.za/page/>

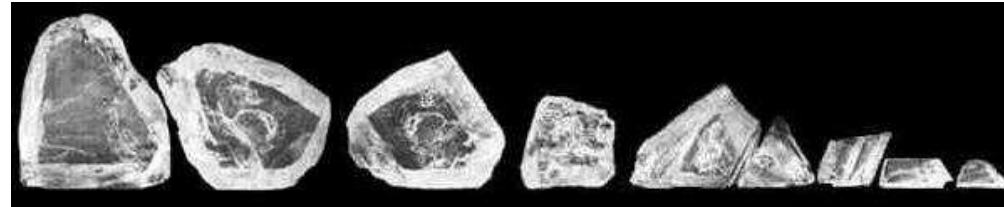
- *Ribarstvo* – oko 600 000 t ribe godišnje (inćuni, tune, srdele, skuše, bakalar).
- Glavne ribarske luke: Port Nolloth, Lamberts Bay, Berg River Mouth, Saldanha Bay, Cape Town.
- *Šumarstvo*: slabije razvijeno, nešto eukaliptusa siječe se u Drakensberg gorju.

Rudarstvo i industrija

- Industrijski najrazvijenija država Afrike.
- Osnova za industrijski razvoj velika su rudna nalazišta (zlato, dijamanti, ugljen, željezna ruda i dr.)
- Do Drugog svjetskog rata rudarstvo je bila glavna gospodarska grana. Tijekom i nakon rata industrija preuzima primat (*supstituirajuća industrija*).

- Dijamanti i zlato osnova rudarske djelatnosti.
- U JAR-u je pronađen i najveći dijamant na svijetu – *Cullinan*, 3106 karata (621 g), iskopan 1905.
- Dijamanti – oko grada Kimberleyja i u dolinama rijeka Oranje i Vaal, a vade se i s morskog dna. Proizvodnja je oko 9 mil. karata godišnje.
- Proizvodnja zlata bila je i do 700 t godišnje, uglavnom na Witwatersrandu. Posljednjih godina u naglom je opadanju zbog iscrpljenosti nalazišta
- Zlato otkriveno 1886. g. Najveća nalazišta i rudnici na svijetu.
- Rudnici zlata u okolici Johannesburga dopiru do 3 000 m dubine i najdublji su na svijetu.
- Uz zlato kao nusprodukt često dolazi i uranij.

Devet najvećih komada Cullinan dijamanta
nakon rezanja

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Cullinan_Diamond

Big Hole, Kimberley, rudnik dijamanta, zatvoren 1915.

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Big_Hole

- Platina i srebro u velikim količinama.
- Proizvodi se oko 140 mil. t ugljena - među vodećima u svijetu. Rezerve 100 mlrd. t; vezane su uz perm-karbonske naslage (*karoo* slojevi) u Transvaalu, Oranju i Natalu.
- Željezo godišnje oko 15 milijuna t čiste rude; **Thabazimi** (Transvaal).
- Mangan, krom, antimon, kositar, bakar, volfram, nikal, azbest, oko 3 mil. t fosfata, 1,5 mil. t pirita i dr.
- Većina električne energije proizvodi se u TE, samo 2 % u HE i 5 % u NE. Stalni problemi s nedostatkom električne energije; učestali nestanci struje i redukcije; usporen gospodarski razvoj.

- Željezare: Pretoria, Johannesburg, Witbank i dr. 5 mil. t sirovog željeza i 7 mil. t čelika. Obojana metalurgija proizvodi veće količine bakra, kroma, kositra i dr.
- Posljednjih godina jača automobilska industrija, oko pola milijuna vozila (Potr Elizabeth, East London, Durban, Johannesburg). U Kempton Parku proizvode se zrakoplovi.
- Johannesburg, glavno industrijsko središte. Raznovrsna industrija (strojevi, kućanski aparati – *Olivetti*, elektronska industrija – *Martindale*, jaka kemijska industrija).
- Od ostalih oblika industrije razvijene su tekstilna i prehrambena ind.

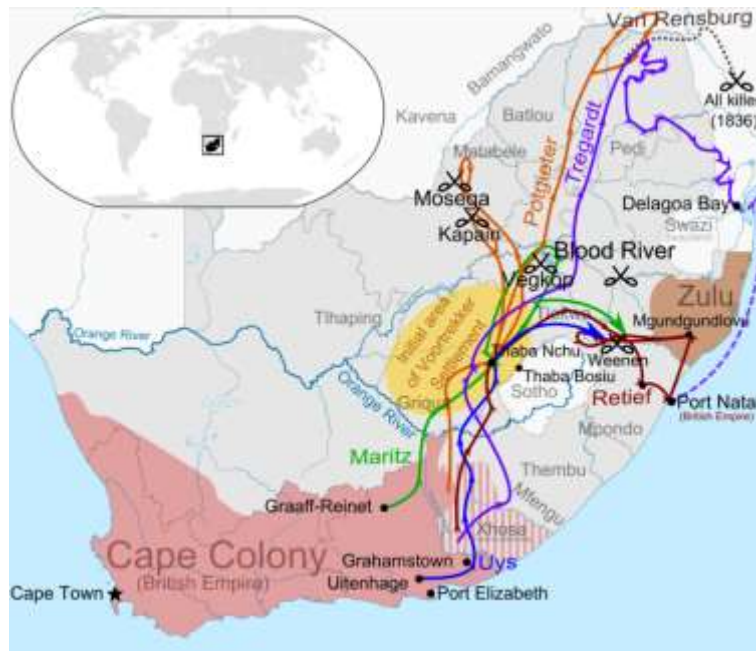
Trgovina i promet

- Ujednačena platna bilanca, oko 85 mlrd. USD izvoza i uvoza.
- Zlato – 1/4 prihoda od izvoza. Proizvodi metalurške industrije, hrana, dijamanti, kemikalije, željezo, čelik.
- Uvoz: strojevi, elektronička i transportna oprema.
- Glavni trgovački partneri: SAD, Japan, zemlje EU, Kina.
- Promet: oko 200 000 km cesta (1/5 s tvrdom podlogom) i 23 000 km željezničkih pruga većinom u državnom vlasništvu. Najrazvijenija željeznička mreža u Africi.

Povijesno-geografski pregled

- Starosjedioci: **Hotentoti (Khoikhoi)** i **Bušmani**; potiskivani od 10. do 17. st. od Bantu plemena.
- Portugalci prvi od Europljana stižu na prostor južne Afrike. **Bartolomeo Diaz** je 1488. g. oplovio Rt dobre nade.
- Sredinom 17. st. započinje nizozemska kolonizacija. Godine 1652. osniva se nizozemska *Istočnoindijska kompanija* naseobinu na Capeu (**Jan van Riebeeck**, vođa naseljenika). Dozvoljena uporaba robovske radne snage i omogućeno im je slobodno naseljavanje van Capea. Doseljenici – Buri.
- Od 1688. naseljavaju se francuski protestanati (*hugenoti*). Domorodački Hotentoti povlače se u unutrašnjost.
- Krajem 18. st. kolonisti su na sjeveroistoku i istoku zemlje naišli na Bantu plemena.

- Godine 1814. Englezi kupuju od Nizozemaca Cape koloniju za 6 milijuna funti.
- Godine 1822. engleski postaje službeni jezik.
- Godine 1833. ukida se ropstvo.
- Velika seoba Bura iz Capea u unutrašnjost (1836. – 1838.; **Voortrekkers** – naziv za Bure koji su emigrirali u unutrašnjost)
- Sredinom 19. st. Buri osnivaju **Slobodnu Državu Oranje i Transvaal**. Britanci priznaju neovisnost ovih država.

Voortrekeri

Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Voortrekkers>

- Otkrivanje zlata i dijamanta na prostoru burskih država – pojačan britanski pritisak.
- 1899. – 1902. *Burski ratovi*, Britanija preuzela kontrolu nad burskim republikama.
- Godine 1910. osnovana je Južnoafrička Unija.
- Crncima ograničeno pravo vlasništva nad zemljom, 1912. osnovan **Afrički nacionalni kongres** – krovna politička organizacija južnoafričkih crnaca.
- Nakon Drugog svjetskog rata započinje otvorena politika rasne segregacije ili **apartheida** koju predvodi **Nacionalna stranka** koja uglavnom okuplja Afrikanere; vođa Daniel Malan).

Daniel Malan,
vođa Nacionalne stranke
Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Daniel_Fran%C3%A7ois_Malan

- U svibnju 1961. Južnoafrička Unija postaje **Južnoafrička Republika**, istupa iz Commonwealtha.
- Godine 1964. vođa ANC **Nelson Mandela** osuđen je na kaznu doživotnog zatvora.
- Sredinom 1980-ih SAD i EU uvode sankcije JAR-u zbog politike apartheida.
- Poraz vojske JAR-a u Angoli 1988. g. uzrokovao je slabljenje režima.
- Godine 1989. predsjednik postaje **Frederik W. de Klerk** – političke reforme.
- Godine 1990. skinuta je zabrana djelovanja ANC i iz zatvora je pušten **Nelson Mandela**.
- Dugotrajni pregovori o ukidanju apartheida. Krajem travnja **1994.** održani su prvi slobodni izbori u JAR-u – pobjeda ANC; Mandela prvi predsjednik.

Nelson Mandela

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Nelson_Mandela

Frederik W. de Klerk

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/F._W._de_Klerk

Xhosa   *Nkosi sikelel' iAfrika*
Maluphakanyisw' uphondo
lwayo,

God bless Africa
Raise high its glory

Zulu   *Yizwa imithandazo yethu,*
Nkosi sikelela, thina lusapho
lwayo.

Hear our prayers
God bless us, her children

Sotho   *Morena boloka setjhaba sa heso,*
O fedise dintwa le
matshwenyeho,
O se boloke, O se boloke
setjhaba sa heso,
Setjhaba sa, South Afrika —
South Afrika.

God, we ask You to protect our
nation
Intervene and end all conflicts
Protect us, protect our nation,
our nation, South Africa —
South Africa.

Afrikaans   *Uit die blou van onse hemel,*
Uit die diepte van ons see,
Oor ons ewige gebergtes,
Waar die kranse antwoord gee,

From the blue of our heaven,
From the depth of our sea,
Over our everlasting mountains,
Where the crags resound,

Engleski   *Sounds the call to come together,*
And united we shall stand,
Let us live and strive for freedom
In South Africa our land.